

Tekst gwarowy — Kosztowy 1

Autor: Monika Kresa

Informator: Tomasz Wrona — urodzony w 1970 roku w Tychach, wykształcenie wyższe magisterskie, nauczyciel historii w gimnazjum w Mysłowicach.

Nagrała: Aleksandra Kowalewska. Spisała i opracowała: Monika Kresa. Weryfikacja: Halina Karaś.

Ubrania {vm}T745.mp3|L{/vm}

{tt} = nazywam się. Podwyższona, mocno ścieśniona do ó wymowa samogłoski a przed spółgłoską nosową. |Nazywóm{/tt} sie Tomasz Wrona, {tt} = jestem. Końcówka -ch (tu na skutek przejścia wygłosowego -ch > -k) w postaci -k pochodząca z dawnego aorystu występuje w czasie przeszłym, tu w czasie teraźniejszym czasownika być, który ma formy czasu teraźniejszego utworzone na wzór czasu przeszłego (por. też w polszczyźnie ogólnej jest-em na wzór był-em, chodził-em). Por. dalej: jestech.|jestek{/tt} kosztowiokiym, miyszkom tutaj na Kosztowach od samego urodzenio, jestech z dziada, pradziada {tt} =Ślązakiem. Tendencja do wymowy zwężonej samogłosek nosowych, stąd a wymawiane jako głoska pośrednia między a i u nosowym. Zwężenie artykulacyjne e do y przed spółgłoską nosową, czyli wąska wymowa grupy eN jako yN.|Ślązokiym{/tt}. {tt} = wszyscy. Antycypacja miękkości, czyli wyodrębnienie się miękkości w postaci joty.|Wszyscy{/tt} moi przodkowie godoli po śląsku i jo tyż godóm chociaż na co dzień jestech {tt} = rehtorem (rehtor ‘nauczyciel’ z niem. Rektor). Zwężenie artykulacyjne e do y przed spółgłoską nosową, czyli wąska wymowa grupy eN jako yN.|rehtorym{/tt}, czyli nauczycielem, w gimnazjum numer jedeyn w {tt} = Mysłowicach. Uproszczenie grupy sł > s na skutek zaniku słabego ł.|Mysowicach{/tt}. Mom {tt} = trzydzieści. Uproszczenie grupy spółgłoskowej trz do cz.|czydzieści{/tt} siedym lot i całkie moje życie {tt} = przeżyłem. Końcówka -ch w 1. os. lp. czasu przeszłego pochodząca z dawnego aorystu.|przeżyłech{/tt} tukej w Mys(ł)owicach. {tt} = muszę. Szeroka i odnosowiona wymowa wygłosowej samogłoski ę jako a i związana z tym końcówka 1. os. lp. czasu teraźniejszego -a na miejscu ogp. -ę. |Musza{/tt} wom p(owi)edzieć, że {tt} hań ‘tam’|hań{/tt} {tt} = dawniej. Zwężenie artykulacyjne e do i i podwyższenie artykulacji a do o. |downij{/tt} wygloundało to troszka jinaczej, właściwe miasto to było same centrum Mysowic, a wszystkie dzisiejsze dzielnice pierwiy były gminami, były pola, łąki, szumiały drzewa, ale potym {tt} = przyszły. Typowe dla Śląska i części południowej Małopolski zachowanie dawnego i w grupie rzi.|przyszły{/tt} czasy gierkowskie i stwierdzili, że trza stowiać nowe {tt}familok ‘czynszowy dom wielorodzinny w osiedlach górniczych’|familoki{/tt}, wielkie bloki z wielkij płyty i {tt} = zaczęli. Wąska wymowa samogłoska ę z przeniesieniem nosowości na następującą po niej spółgłoskę, stąd unosowione ł > n.|zaczyni{/tt} wysyłać koparki, pola zaczyli zabudowywać i dzisioj duzo {tt} = część. Wąska wymowa samogłoska ę jako y nosowego przed spółgłoską szczelinową. Uproszczenie grupy spółgłoskowej -ść do -ś. |czynś{/tt} downych wiosek jest przebudowana na mjasta, mieszkajom tam {tt} = ‘rozmaite’ (roztomaity ‘różny, różnorodny, rozmaity’)|roztomajte{/tt} ludzie z roztomajtych regiounów Polski, nie zawsze umiemy się {tt} = z nimi. Utrzymanie się pierwotnej (jak w dawnej polszczyźnie) postaci zaimka s- (ś-) bez udźwięcznienia. Rozszerzenie artykulacyjne i do e przed spółgłoską nosową. |ś niemi{/tt} dogodać, bo jedni godajom po górolsku, drudzy gadajom po kaszubsku, a czeci jeszcze jakoś inaksij, nie wszyjscy chcom tyż zrozumieć nos, ftórzy godajom po śląsku, no i czasami było tak, że czasami były spory, a czasami szło sie ś nimi dogodać, umieli my razeym roztomaite {tt} = rzeczy. Mazurzenie, tu cz > c. |rzeczy{/tt} robić, poradzili my na przykłod tyż {tt} = oblekać (‘ubierać się’). Prelabializacja, czyli poprzedzenie samogłoski o w nagłosie u niezgłoskotwórczym (tu zapisywanym jako ł). Samogłoska e pochylone wymawiana jeszcze z większym ścieśnieniem jako bliska y. |łoblykać{/tt} sie w stroje, bo jo łod {tt} = najdawniejszych. Samogłoska a pochylone jest wymawiana jeszcze z większym ścieśnieniem jako o. Mazurzenie, tu sz>s. |najdowniejszych{/tt} czasów bardzo rod jest strojom. {tt} = maluję. Szeroka i odnosowiona wymowa wygłosowej samogłoski ę jako a i związana z tym końcówka 1. os. lp. czasu teraźniejszego -a na miejscu ogp. -ę. |Maluja{/tt} {tt} szlajfka ‘wstażka’ (z niem. Schleife).|szlajfki{/tt}, tam tako szlajfka jest wystawiouno, maluja fortuchy, mom zebrano bardzo wielko wiedza, jak kiedyś sie te stroje nosiło, bo dzisiaj właściwie ostało w Mysowicach pora osób, ftore noszo takie stroje na {tt} beztydzień ‘w ciągu tygodnia, w dni powszednie’ (wyraz staropolski, jak w dawnej polszczyźnie literackiej).|beztydzień{/tt}. Mom miyndzy innymi tako {tt} = ciotkę. Szeroka i odnosowiona wymowa wygłosowej samogłoski ę jako a i wywołane tym zrównanie się biernika lp. rzeczowników żeńskich zakończonych na -a z mianownikiem. |ciotka{/tt} Mońcia, ftoro tyż {tt} poradzić ‘potrafić, umieć zrobić’ (wyraz w znaczeniu właściwym kiedyś dawnej polszczyźnie literackiej).|poradzi{/tt} malować, poradzi szyć i tak naprowda, to z cołki okolicy ludzie przyjeżdżajo do nij i sprawiajom se stroje. Tu mieydzy innymi chciolech pokozać moja {tt} cera ‘córka’ (por. czes. dcera)|cera{/tt}, ftóra mao strój właśnie uszyty przez ciotka Mońcia. To był {tt} geszynk ‘prezent’ (z niem.

Geschenk). |geszyKk{/tt} ciotki na urodziny łod, łod mojej cery, {tt} = jak miała. Udźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa. Samogłoska a pochylone jest wymawiana jeszcze z większym ścieśnieniem jako o. |jag miała{/tt} sześć lot to go dostała. Ciotka Mońcia jest ciekawym {tt} = człowiekiem. Mazurzenie. |cłowiekiym{/tt}, bo tak bardzo {tt} = ‘kochała, lubiła’ (przoć komu, czemu ‘lubić kogoś, coś, sprzyjać komuś, czemuś, kochać kogoś, coś’)|przoła{/tt} {tt} = strojom. Samogłoska o artykułowana jako głoska pośrednia między o i u. |strojoum{/tt}, że {tt} = jak miałam. Udźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa. |jag miała{/tt} szesnaście lot to się {tt} = ‘przebrała’. Artykulacja e jako i. |przeblykła{/tt}, przód chodziła po pańsku, czyli współcześnie ubrano, poteym się oblykła w {tt} = kiecki. Osłabienie miękkości k’ w grupie kie. |kecki{/tt} jako sprawiała, to nojprzód, nojprzód były łachy na {tt} = ‘okres od poniedziałku do piątku, na co dzień’|bezydzieyń{/tt} {tt} = jak i. Udźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa. |jag i{/tt} się niszczyły, psuły łachy takie, co po {tt} = chałupie. Uproszczenie wyrazu na skutek zaniku samogłoski. |chałpie{/tt} chodziła, to po prostu {tt} = matka jej sprawiła. Użycie grzecznościowe form liczby mnogiej (tu 3. os. lmn. czasu przeszłego) w stosunku do jednej szanowanej osoby (tzw. pluralis maiestaticus). |matka jej sprawiali{/tt}, bo godało sie za dwoje, czyli per wy, sprowiali łachy, no ji musza wóm pedzieć, że tak coraz bardzj, coraz bardzj, potem jij sprawiła komplet do kościouła, no i tak ciotka się przeblykli i chodzom do dzisiaj, na co dzień, na bezydzień po {tt} = chłopsku. Uproszczenie grupy chł > ch na skutek zaniku słabego ł. |chopsku{/tt}. Mojij {tt} dziółcha ‘dziwczynyna’|dziółsze{/tt} ówczesnyj tyż się tak podobało chodzić w kieckach, że {tt} = do procesji. Archaiczna, dziś występująca w wielu gwarach polskich, końcówka -e w dopełniaczu l. poj. rzeczowników miękko tematowych rodzaju żeńskiego. |do procesje{/tt}, do różnych łodpustów na żniwne, tyż się oblykała za druhna, w taki paradny strój, we winiec na {tt} = głowie. Uproszczenie grupy gł > g na skutek zaniku słabego ł. |gowie{/tt}, w szlajfki, w malowane fortuchy, w szyrokie kecki, a jak {tt} = przyszło. Typowe dla Śląska i części południowej Małopolski zachowanie dawnego i w grupie rzi. |przyszło{/tt} do tego, że mieli my się razem żynić, doszli my do wniosku, że zrobimy takie wesele jak pierwej bywało, wesele w stroju, wesele bryczkami, wesele z {tt} = gośćmi. Kończówka -ami zamiast –mi analogiczna (jak w wielu gwarach polskich i polszczyźnie potocznej). |gościami{/tt} tyż po chopsku.